

Mátyás király könyvtára és a Corvinák pusztulása – 1526

NYOMDÁSZATTÖRTÉNETI TÖREDÉKEK

Szerkeszti: Gécs Béla

A budai Corvina Könyvtár Mátyás király idejében a világ egyik leghíresebb könyvtára. Könyvállományról az egykori szemtanúk adatai is eltérőek.

A Corvina Könyvtár fénykorában nagy valószínűséggel mintegy 3000 kötetnyi kódexből, kéziratból és csak kis részben nyomtatott könyvekből állt. A könyvtár növekedésének tetőfokán volt, amikor 1490-ben, Mátyás király halálával, megszakták a fejlődése. Bár a könyvtár a helyén maradt, Ulászló idejében fokozatosan csökkent az állománya. A könyvtár helye a 340 szobás királyi palotában a Dunára néző, keleti oldalon az emeleten, a királyi kápolna melletti magas, boltíves helyiségben volt. Egykorú leírások szerint a könyvtár előcsarnokának boltozatos mennyezetére az ég volt festve a csillagok amaz állásával, amelyben akkor voltak, amidőn Mátyást 1469-ben Csehország királyává választották. A két bolthajtásos teremben a könyvek, kéziratok hárompolcos, faragványos állványokon feküdtek, melyeket arannyal átszőtt piros bársonyfüggönyök védték a portól és a fénytől. Az egyik terem közepén Mátyás kerevete állt, melyen a király sziesztaza olvasgatótt.

Négyszáznyolcvan éve – a vesztés mohácsi csata után – Szulejmán szultán magyarországi hadjárata idején háromszor vonult be Budára: 1526-ban, 1529-ben és 1541-ben. A Corvina Könyvtár pusztulása szempontjából egyetlen időpont, 1526 lehetséges. Szulejmán szultán 1526. szeptember 3-án lóháton érkezett Budára. A padisah lóháton tekintette meg Buda várát, s onnan szemlélte a túlsó parton felgyújtott Pestet. Összegyűjtette a királyi palota fegyvertárában talált fegyvereket. Az előtte lévő nagy ágyút, továbbá az oszlopon álló réz alakot és a többi: Herkules-, Hunyadi János-, Mátyás- és László-szobrokat, minden más zsákmánnyal együtt folyamatosan szállították a Dunán horgonyzó hajókra. Ezalatt a város – a palota kivételével – éjjelnappal égett. A zsákmányt sok hajó és 1400 tevé vitte Konstantinápolyba. A hatalmas zsákmány közt könyvekről nem tesz említést Dselálzáde Musztafa, az egy-

korú török történetíró. Csak feltelezni lehet, hogy mégis voltak köztük a Corvina Könyvtár pompás kötésű, aranyozott veretes, bársony- és selyemborítóba kötött kötetei.

Hogy mikor és hogyan pusztult el Mátyás király híres könyvtára, arról négy forrás maradt fenn, amely egykorú szemtanúk feljegyzéseiből maradt ránk az 1426–1541 közötti időből. Ursinus Velius humanista, bécsi udvari történetíró – egy évvel a mohácsi csata után – 1527-ben Ferdinánd király kíséretében bejárta a felégett Budát. Végigjárta az egész királyi palotát, és röviden beszámolt a látottakról. Megemlíti a törökök által elhurcolt értékeket. A palotáról mindössze néhány mondatot jegyez fel, kiemelve, hogy annak fő ékessége a magas boltozatú könyvtár, melyet Mátyás király nagy költséggel készített és válogatott össze, mindenféle nyelvű, főleg görög könyvekkel rakott tele. A könyvtárt teljesen kifosztották. Ulászló és fia, miként más dolgokban is, hanyagok voltak, s a páratlan dolognak megőrzésére sem igen törekedtek. Ursinus Velius a könyvtár kifosztását nemcsak a törököknek, hanem az 1526 előtti felelőtlen kezelés eredményének tulajdonította. Egy másik szemtanú, aki ez időben tartózkodott Budán – Mária királyné környezetében: Oláh Miklós. Ő tudósít a könyvtár elpusztításáról, amely 1526. augusztus 29-én, Lajos király

halála után történt. Amint leírja: szeptember 8-án a törökök a budai palotába betörve leszagatták az ezüstláncokat a könyvekről, és elpusztították az értékes kóteteket.

Ugyancsak egy szemtanú, Brenner Márton írja egy könyv előszavában – Buda végleges elvesztése előtt, 1541. augusztus 1-jén, hogy a könyvtárat „az előző években az ázsiai barbárság pusztította el. Én, amikor két évvel ezelőtt szorgalmasan átvizsgáltam, alig volt ott valami nyoma a könyvtár korábbi fényének.”

Negyediként Brasicanus 1530-ban megjelent beszámolójában írt a Corvina Könyvtárról, aki 1525-ben járt a budai könyvtárban, és az akkor látottakról számolt be, hogy emléket állítson a semmivé foszlott nagy alkotásnak „amelyből már semmi se maradt meg pusztá nevének kívül”.

Másutt saját tapasztalatáról így ír: „a budai könyvtárt, amikor jelen állapotba jutottunk, nemegyszer átkutattam, és a leggondosabb szorgalommal megsejtem, és már a legszerencsétlenebb módon bizonyos vagyok benne,

hogy minden keresztény számára elpusztult”.

Az egykori forrásoknak az 1526-os pusztításra vonatkozó állításokat megerősíti az a körülmény is, hogy míg 1526 előtt II. Ulászló és II. Lajos udvarából a külföldi humanisták egyre-másra szereztek meg és hozták el a Corvina Könyvtár legértékesebb darabjait.

A SZÉTHORDOTT CORVINÁK SORSA

Az 1526. évi zsákmányolás után jelentéktelen mennyiségű Corvina-töredékek maradtak Budán, s azután Erdélybe a brassói, gyulafehérvári könyvtárba is kerültek belőlük, de erre nincs hiteles bizonyíték. Az bizonyos, a 16. században az terjedt el, hogy Mátyás király budai könyvtára 1526-ban megsemmisült. Az egykori királyi palotában közel egy századig senki sem kereste a hajdani könyvtár maradványait. A várban megfordult utazók kódexgyűjteményről nem számoltak be.

A 16. századi utazók leírásából kitűnik, hogy a Corvina Könyvtár állományából 1526 után úgyszólván már semmit nem lehetett megtalálni a királyi palotában. Mátyás király könyveit – amit a humanisták el nem vittek s a török zsákmányoláskor áldozatul nem estek a katonaság barbárságának – Szulejmán szultán magával hurcolta Konstantinápolyba. Ott azután kétszáz év elhanyagoltsága, penész, férgek és egerek, valamint a szultáni palotában gyakori tűzesetek elvégezték a maguk romboló munkáját, mert a magyarországi kódexekkel senki nem törődött. Legfőljebb nyereszkedni vágyó bennfentes emberek hozták ki egy-egy kódexet, hogy a maguk javára értékesítsék azokat. Így jutottak görög kódexek és állító-

lag korvinák is a francia királyi könyvtárba.

Amikor a 18. század második felében végre európai tudósok, főleg magyarok a Tudományos Akadémia kiküldöttei, sok nehézség leküzdése árán bebozsátást nyertek a konstantinápolyi Északi Szeráj elzárt falai közé, hogy nyomozhassanak Mátyás király könyvtárának maradványai után, csak 16 hiteles és néhány valószínűleg a királyi

könyvtárból származó kódexet találtak ott, a Budáról egykor elhurcolt könyvmennyiségnek talán egy százalékát. Ezek kerültek vissza, majdnem kivétel nélkül siralmasan rossz állapotban, 350 esztendő távollét után Abdul Hamid szultáni ajándéka-ként Magyarországra.

Mátyás király egykori Európá-hírű könyvtárának ma mindössze 216 kötete ismeretes. Közülük Magyarországon 52 kötet van, a többi 15 ország 43 városa 47 könyvtárának féltett könyvritkaságként őrződik.